

עיונים בתפילת שמונה עשרה-ברכה ראשונה

שי פינקלשטיין
רב קהילת ניצנים

ברכה ראשונה:

"ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהילתך. ברוך אתה ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב. הקל הגדול הגבור והנורא קל עליון גומל חסדים טובים וקונה הכל וזוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה. מלך עוזר ומושיע ומגן-ברוך אתה ה' מגן אברהם"

"ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהילתך"

פירושי סידור התפילה לרוקח [מה] תפילת שמונה עשרה - מגן אברהם רבנו אלעזר מגרמייזא (וורמייזא, היא העיר וורמס שבגרמניה) היה מן הבולטים שבין "חסידי אשכנז" בסוף האלף החמישי. הוא נולד במגינצא בערך בשנת ד"א תק"כ [1160] ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהילתך אנו מבקשין לפני המלך הגדול ה' שפתי תפתח כמו שכתוב ושפתי רננות יהלל פי, שמנענע בשפתיו, כך [עמוד שטן] האדם ישים לבו בכפו ומכוין ואומר שפתי תפתח שלא אשגה בתפילתי, ואז פי יגיד תהילתך. יסדיר אדם שבחו [של הקדוש ברוך הוא] ואחר כך יתפלל, זהו ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהילתך.

"ברוך אתה ה' "

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ז עמוד א

אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי: מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל? שנאמר והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפילתי, תפלתם לא נאמר אלא תפילתי, מכאן שהקדוש ברוך הוא מתפלל. מאי מצלי? אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב: יהי רצון מלפני שיכבשו רחמי את כעסי, ויגולו רחמי על מדותי, ואתנהג עם בני במדת רחמים, ואכנס להם לפני משורת הדין. תניא, אמר רבי ישמעאל בן אלישע: פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים, וראיתי אכתריאל יה' צבאות שהוא יושב על כסא רם ונשא ואמר לי: ישמעאל בני, ברכני! - אמרתי לו: יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס להם לפני משורת הדין, ונענע לי בראשו. וקמשמע לן שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך.

אוצר מדרשים (אייזנשטיין) יונה [המתחיל בעמוד 218]

היה יונה שלשה ימים במעי הדג ולא התפלל, אמר הקדוש ברוך הוא אני הרחבתי לו מקום במעי הדג כדי שלא יצטער והוא אינו מתפלל לפני, אני מזמין לו דגה מעוברת בשלש מאות וששים וחמשה אלפים דגים קטנים כדי שיצטער ויתפלל לפני, שאני מתאוה לתפילתן של צדיקים

"אלוקינו ואלוקי אבותינו אלוקי אברהם " ספר המנהגות (ר' אשר מלוניל) דף ה עמוד ב

ועל כן אמרו רבו ז"ל לברך את השם אשר גאלנו בעבור שהאבות יחדוהו והמליכוהו ולא עשו כן כל הגוים

ספר האשכול (אלבק) הלכות תפילה דף יב עמוד א
ר' אברהם ב"ר יצחק מהעיר נרבונה שבפרובנס (דרום צרפת). נולד בנרבונה בערך בשנת ד"א תתמ"ה [1085], ונפטר שם בתחילת שנת תתקי"ט [1158]
באגדתא כי כשהרג אברהם את המלכים ואמר לו הב"ה אנכי מגן לך פתח [דאמור רבנן].
ואמר ברוך מגן אברהם, ויצחק על גבי המזבח ששמע [את] המלאך שאמר אל תשלח ידך פתח ואמר ברוך מחיה המתים, ויעקב כשראה את המלאכים עולים ויורדים ושכינה שהיתה עליו והיו מקלסין לפניו פתח ואמר ברוך האל הקדוש

רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק א
הלכה א

בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדול ונבערה עצת חכמי אותו הדור ואנוש עצמו מן הטועים היה, וזו היתה טעותם, אמרו הואיל והאלהים ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם ונתנם במרום וחלק להם כבוד והם שמשים המשמשים לפניו ראויין הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד, וזהו רצון האל ברוך הוא לגדל ולכבד מי שגדלו וכבדו, כמו שהמלך רוצה לכבד העומדים לפניו וזהו כבודו של מלך, כיון שעלה דבר זה על לבם התחילו לבנות לכוכבים היכלות ולהקריב להן קרבנות ולשבחם ולפארם בדברים ולהשתחוות למולם כדי להשיג רצון הבורא בדעתם הרעה, וזה היה עיקר עבודת כוכבים, וכך היו אומרים עובדיה היודעים עיקרה, לא שהן אומרים שאין שם אלוה אלא כוכב זה, הוא שירמיהו אומר מי לא ייראך מלך הגוים כי לך יאתה כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך ובאחת יבערו ויכסלו מוסר הבלים עץ הוא, כלומר הכל יודעים שאתה הוא לבדך אבל טעותם וכסילותם שמדמים שזה ההבל רצונך הוא.

הלכה ב

ואחר שארכו הימים עמדו בבני האדם נביאי שקר ואמרו שהאל צוה ואמר להם עבדו כוכב פלוני או כל הכוכבים והקריבו לו ונסכו לו כך וכך ובנו לו היכל ועשו צורתו כדי להשתחוות לו כל העם הנשים והקטנים ושאר עמי הארץ, ומודיע להם צורה שבדה מלבו ואומר זו היא צורת הכוכב פלוני שהודיעוהו בנבואתו, והתחילו על דרך זו לעשות צורות בהיכלות ותחת האילנות ובראשי ההרים ועל הגבעות ומתקבצין ומשתחויים להם ואומרים לכל העם שזו הצורה מטיבה ומריעה וראוי לעובדה וליראה ממנה, וכהנייהם אומרים להם שבעבודה זו תרבו ותצליחו ועשו כך כך ואל תעשו כך וכך, והתחילו כוזבים אחרים לעמוד ולומר שהכוכב עצמו או הגלגל או המלאך דבר עמהם ואמר להם עבדוני בכך וכך והודיע להם דרך עבודתו ועשו כך ואל תעשו כך, ופשט דבר זה בכל העולם לעבוד את הצורות בעבודות משונות זו מזו ולהקריב להם ולהשתחוות, וכיון שארכו הימים נשתכח השם הנכבד והנורא מפי כל היקום ומדעתם ולא הכירוהו ונמצאו כל עם הארץ הנשים והקטנים אינם יודעים אלא הצורה של עץ ושל אבן וההיכל של אבנים שנתחנכו מקטנותם להשתחוות לה ולעבדה ולהשבע בשמה, והחכמים שהיו בהם כגון כהניהם וכיוצא בהן מדמין שאין שם אלוה אלא הכוכבים והגלגלים שנעשו הצורות האלו בגללם ולדמותן אבל צור העולמים לא היה שום אדם שהיה מכירו ולא יודעו אלא יחידים בעולם כגון חנוך ומתושלח נח שם ועבר, ועל דרך זה היה העולם הולך ומתגלגל עד שנוולד עמודו של עולם והוא אברהם אבינו

הלכה ג

- א כיון שנגמל איתן זה התחיל לשוטט בדעתו והוא קטן והתחיל לחשוב ביום ובלילה והיה תמיהה היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג ומי יסבב אותו, כי אי אפשר שיסבב את עצמו, ולא היה לו מלמד ולא מודיע דבר אלא מושקע באור כשדים בין עובדי כוכבים הטפשים ואביו ואמו וכל העם עובדי כוכבים והוא עובד עמהם ולבו משוטט ומבין עד שהשיג דרך האמת והבין קו הצדק מתבוננתו הנכונה, וידע שיש שם אלוה אחד והוא מנהיג הגלגל והוא ברא הכל ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו, וידע שכל העולם טועים ודבר שגרם להם לטעות זה שעובדים את הכוכבים ואת הצורות עד שאבד האמת מדעתם, ב
- ב וכן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו, כיון שהכיר וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם ולומר שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה ושיבר הצלמים והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד אלא לאלוה העולם ולו ראוי להשתחוות ולהקריב ולנסך כדי שיכירוהו כל הברואים הבאים, וראוי לאבד ולשבר כל הצורות כדי שלא יטעו בהן כל העם כמו אלו שהם מדמים שאין שם אלוה אלא אלו. כיון שגבר עליהם בראיותיו בקש המלך להורגו ונעשה לו נס ויצא לחרון, והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם אלוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד, והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא שנאמר ויקרא שם בשם ה' אל עולם, וכיון שהיו העם מתקבצין אליו ושואלין לו על דבריו היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירוהו לדרך האמת עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות והם אנשי בית אברהם ושתל בלבם העיקר הגדול הזה וחבר בו ספרים והודיעו ליצחק בנו, וישב יצחק מלמד ומזהיר, ויצחק הודיע ליעקב ומינהו ללמד וישב מלמד ומחזיק כל הנלוים אליו, ויעקב אבינו למד בניו כולם והבדיל לוי ומינהו ראש והושיבו בישיבה ללמד דרך השם ולשמור מצות אברהם, וצוה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי ממונה אחר ממונה כדי שלא תשכח הלמוד, והיה הדבר הולך ומתגבר בבני יעקב ובנלוים עליהם ונעשית בעולם אומה שהיא יודעת את ה', עד שארכו הימים לישראל במצרים וחזרו ללמוד מעשיהן ולעבוד כוכבים כמותן חוץ משבט לוי שעמד במצות אבות, ומעולם לא עבד שבט לוי עבודת כוכבים, וכמעט קט היה העיקר ששתל אברהם נעקר וחזרין בני יעקב לטעות העולם ותעיותו, ומאהבת ה' אותנו ומשמרו את השבועה לאברהם אבינו עשה משה רבינו רבן של כל הנביאים ושלחו, כיון שנתנבא משה רבינו ובחר ה' ישראל לנחלה הכתירן במצות והודיעם דרך עבודתו ומה יהיה משפט עבודת כוכבים וכל הטועים אחריה. +/השגת הראב"ד/ וכן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו. א"א יש אגדה בן שלש שנים שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי מנין עקב. /השגת הראב"ד/ והיה מהלך וקורא וכו' עד שהגיע לארץ כנען שנאמר ויקרא שם בשם ה' אל עולם. א"א ותמה אני שהרי היו שם שם ועבר איך לא היו מוחין, ואפשר כי מוחים היו ולא אירע להם שישברו את צלמיהם לפי שהיו מתחבאים מהם עד שבא אברהם ושבר צלמי אביו

“אלוקי יצחק”

תלמוד בבלי מסכת שבת דף פט עמוד ב

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: מאי דכתיב כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו. וישראל לא יכירו אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך לעתיד לבא יאמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם: בניך חטאו לי. אמר לפניו: רבונו של עולם - ימחו על קדושת שמך. אמר: אימר ליה ליעקב דהוה ליה צער גידול בנים, אפשר דבעי רחמי עליהו. אמר ליה: בניך חטאו. - אמר לפניו: רבונו של עולם, ימחו על קדושת שמך. - אמר: לא

בסבי טעמא, ולא בדודקי עצה. אמר לו ליצחק: בניך חטאו לי. - אמר לפניו: רבנו של עולם, בני ולא בניך? בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע, קראת להם בני בכורי, עכשיו בני ולא בניך? ועוד, כמה חטאו? כמה שנותיו של אדם - שבעים שנה. דל עשרין דלא ענשת עלייהו - פשו להו חמשין. דל עשרין וחמשה דלילותא - פשו להו עשרין וחמשה. דל תרתי סרי ופלגא, דצלווי ומיכל דבית הכסא - פשו להו תרתי סרי ופלגא. אם אתה סובל את כולם - מוטב, ואם לאו - פלגא עלי ופלגא עליך. ואם תמצא לומר כולם עלי - הא קריבית נפשי קמך. פתחו ואמרו: (כי) אתה אבינו. אמר להם יצחק: עד שאתם מקלסין לי - קלסו להקדוש ברוך הוא, ומחוי להו יצחק הקדוש ברוך הוא בעינייהו. מיד נשאו עיניהם למרום ואומרים אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך.

“אלוקי יעקב”

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נו עמוד א
אמר רבי שמעון בן לקיש: ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם. ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין, ונסתלקה ממנו שכינה. אמר: שמא חס ושלוש יש במטתי פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל, ואבי יצחק שיצא ממנו עשו. אמרו לו בניו: שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. אמרו: כשם שאין בלבך אלא אחד - כך אין בלבנו אלא אחד. באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד

“הקל הגדול הגבור והנורא”

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לג עמוד ב
ההוא דנחית קמיה דרבי חנינא, אמר: האל הגדול הגבור והנורא והאדיר והעוז והיראוי החזק והאמיץ והודאי והנכבד
המתין לו עד דסיים, כי סיים אמר ליה: סיימתניהו לכולהו שבחי דמרך? למה לי כולי האי? אנן הני תלת דאמרינן - אי לאו דאמרינהו משה רבינו באורייתא, ואתו אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו בתפלה - לא הוינן יכולין למימר להו, ואת אמרת כולי האי ואזלת! משל, למלך בשר ודם שהיו לו אלף אלפים דינרי זהב, והיו מקלסין אותו בשל כסף, והלא גנאי הוא לו

פירושי סידור התפילה לרוקח [מה] תפילת שמונה עשרה - מגן אברהם
אומר הגדול על שם אברהם האדם הגדול בענקים. הגיבור על שם יצחק גיבורי כח עושי דברו שנעקד, וכת' ויחפור את בארות המים. והנורא על שם יעקב מה נורא המקום הזה ששכב במקום בית אלהים, שכת' נורא המקום אלהים ממקדשיך. משה ועזרא אמרו האל הגדול הגיבור והנורא, על כן תיקנו בתפילה האל הגדול הגיבור והנורא

“קל עליון”

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) שחרית של שבת
מי ידמה לך מי ישוה לך ומי יערך לך האל הגדול הגבור והנורא אל עליון קונה שמים וארץ. נהללך ונשבחך ונברך את שם קדשך כאמור לדוד ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו

פירושי סידור התפילה לרוקח [פח] נשמת כל חי
למה נקרא שמו "א-ל", על שם שהוא חזק, כמו אילי מואב

“גומל חסדים טובים וקונה הכל”
פירושי סידור התפילה לרוקח [מה] תפילת שמונה עשרה - מגן אברהם

גומל חסדים טובים לעניי עמו הדלים בגלות בין האומות

משנה מסכת אבות פרק ו משנה י

חמשה קנינים קנה הקדוש ברוך הוא בעולמו ואלו הן תורה קנין אחד שמים וארץ קנין אחד אברהם קנין אחד ישראל קנין אחד בית המקדש קנין אחד תורה קנין אחד מנין דכתיב +משלי ח'+ ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז שמים וארץ קנין אחד מנין שנאמר +ישעיה ס"ו'+ **כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מנוחתי** ואומר +תהלים ק"ד+ מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך אברהם קנין אחד מנין דכתיב +בראשית י"ד+ ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ ישראל קנין אחד מנין דכתיב +שמות ט"ו+ עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית ואומר +תהלים ט"ז+ לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל חפצי במ בית המקדש קנין אחד מנין שנאמר +שמות ט"ו+ מקדש אדני כוננו ידיך ואומר +תהלים ע"ח+ ויביאם אל גבול הר קדשו: הר זה קנתה ימינו

”וזוכר **חסדי אבות** ומביא גואל לבני בניהם”
תלמוד בבלי מסכת שבת דף נה עמוד א

מאימתי תמה **זכות אבות**? אמר רב: מימות הושע בן בארי, שנאמר אגלה את נבלתה לעיני מאהביה ואיש לא יצילנה מידי. ושמואל אמר: מימי חזאל, שנאמר וחזאל מלך ארם לחץ את ישראל כל ימי יהואחז וכתיב ויחן ה' אותם וירחמם ויפן אליהם למען בריתו את אברהם יצחק ויעקב ולא אבה השחיתם ולא השליכם מעל פניו עד עתה. רבי יהושע בן לוי אמר: מימי אליהו, שנאמר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר ה' אלהי אברהם יצחק וישראל היום יודע כי אתה אלהים בישראל ואני עבדך ובדברך עשיתי [את] כל הדברים האלה וגו'. ורבי יוחנן אמר: מימי חזקיהו, שנאמר למרבה המשרה ולשלום אין קץ על כסא דוד ועל ממלכתו להכין אותה ולסעדה במשפט ובצדקה מעתה ועד עולם קנאת ה' צבאות תעשה זאת וגו'.

תוספות מסכת שבת דף נה עמוד א

ושמואל אמר תמה זכות אבות ורבי יוחנן אמר תחון זכות אבות - אומר רבינו תם דזכות אבות תמה אבל ברית אבות לא תמה דהא כתיב (ויקרא כו) וזכרתי את בריתי יעקוב אף לאחר גלות ואנן אין אנו מזכירין זכות אבות אלא הברית ומפרש דשמואל דאמר מימי חזאל דייק מדכתיב למען בריתו ולא למען זכותו ואומר ר"י דבויקרא רבה (פ' לו) דייק מעד עתה כדפי' בקונטרס ולר"י נראה דלא פליגי שמואל ור"י אלא שמואל קאמר דלרשעים תמה אבל לצדיקים לא תמה ובצדיקים איירי ר"י תדע דהא ר"י אמר בסמוך דמימי חזקי' תמה זכות אבות והכא קאמר דאף בשעת חורבן דבתר הכי תחון זכות אבות ועל זה אנו סומכין להזכיר זכות אבות ובשלהי ויקרא רבה רבי אחא אומר לעולם זכות אבות קיימת ולעולם אנו מזכירים אותם וכן הוא אומר כי אל רחום וגו' ולא ישכח את ברית אבותיך וגו'.

מחזור ויטרי סימן קסה

זכות אבות קיימת. כמה שנ' כי אל רחום י"י אלהיך וגו'. ולא ישכח את ברית אבותיך אשר נשבע להם (דברים ד): מכלל דעדיין היא קיימת. ולא כההיא דרשה דשבת דא' תמה זכות אבות:

ספר המנהיג דיני תפילה עמוד לח ר' אברהם ב"ר נתן נולד בלונדל שבפרובנס בערך בשנת ד"א תתקט"ו (1155).
שלא עשאני עבד לבריות, שהעבוד מעביר האדם על דעתו ועל דעת קונו, ועוד שאין עבד מצווה על מצות עשה שהזמן גרמה, ועוד שאין לו זכות אבות שלא עמדו אבותיו על הר סיני.

ספר אבודרהם שמונה עשרה
דוד ב"ר יוסף אבודרהם חי בספרד במאה הי"ד.
ואמר חסדי אבות אצל הגאולה כלומר זוכר חסדי אבות לבניהם לגאלם ואף אם תמה זכות אבות מביא גואל לבני בניהם. למען שמו ע"ש (ישע' סג, טז) גואלנו מעולם שמך. באהבה ע"ש (ירמי' לא, ג) ואהבת עולם אהבתיך. וכל זה הלשון הוא הווה על העבר ועל העתיד כלומר בכל יום גומל חסד וקונה הכל וזוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם, כי גאל את ישראל ממצרים והם היו בני בניהם של אבות וגם גואלנו בכל יום ועתיד לגאלנו

“למען שמו באהבה”
תלמוד בבלי מסכת יומא דף פג עמוד ב
רבי מאיר ורבי יהודה ורבי יוסי הוו קא אזלי באורחא, רבי מאיר הוה דייק בשמא רבי יהודה ורבי יוסי לא הוו דייקו בשמא. כי מטו לההוא דוכתא בעו אושפיזא, יהבו להו. אמרו לו: מה שמך? - אמר להו: **כידור**. - אמר: שמע מינה אדם רשע הוא, שנאמר **כי דור** תהפכת המה. רבי יהודה ורבי יוסי אשלימו ליה כיסייהו רבי מאיר לא אשלים ליה כיסיה

במדבר פרק י
וַיְהִי בִּנְסֻעַ הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוֹמְהוּ יִקְוֶה וַיִּפְצֹ אֵיבֵיךָ וַיִּנְסוּ מִשְׁנְאֵיךָ מִפְּנֵיךָ (לה)

רש"י במדבר פרק י פסוק לה
משנאיך - אלו שונאי ישראל, שכל השונא את ישראל שונא את מי שאמר והיה העולם, שנאמר (תהלים פג, ג) ומשנאיך נשאו ראש, ומי הם, על עמך יערימו סוד

תהלים פרק צא פסוק טו
יִקְרְאֵנִי וְאֶעֱנֶהוּ עֲמוּ אֲנֹכִי בְצָרָה אֶחְלָצֶהוּ וְאֶכַבְדֶּהוּ

מצודת דוד תהלים פרק צא פסוק טו
עמו אנכי בצרה - בעת בוא צרה בעולם אהיה עמו להצילו ממנו

בראשית פרק מו פסוק ד
אֲנֹכִי אֲרֹד עִמָּךְ מִצְרַיִמָּה וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶךָ גַּם-עֲלֶה וְיוֹסֵף יִשִׁית יָדוֹ עַל-עֵינֶיךָ

ילקוט שמעוני תורה פרשת ויגש רמז קנב ד"ה והקול נשמע בית
אנכי ארד עמך וגו' [מ"ו, ד] וכשבאו לגבול מצרים נתיחסו כל הזכרים ס"ו ויוסף ושני בניו במצרים הרי ס"ט וכתוב בשבעים נפש ירדו אבותיך וגו' מה עשה הקדוש ברוך הוא נכנס במנין עמם לקיים מה שנאמר אנכי ארד עמך

ספר אבודרהם שמונה עשרה

באהבה ע"ש (ירמ' לא, ג) ואהבת עולם אהבתיך. וכל זה הלשון הוא הווה על העבר ועל .
העתיד כלומר בכל יום גומל חסד וקונה הכל וזוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם, כי
גאל את ישראל ממצרים והם היו בני בניהם של אבות וגם גואלנו בכל יום ועתיד לגאלנו

”מלך עוזר ומושיע ומגן-ברוך אתה ה' מגן אברהם”

בראשית פרק טו

(א) אַחֲרוֹ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דְבַר־יִקְוֶלְ אֶל־אַבְרָם בְּמַחְזָה לְאִמְרֵי אֱלֹהֵי אַבְרָם אֲנִכִי מִגֵּן לְךָ
שְׂכָרְךָ הַרְבֵּה מְאֹד:

רש"י בראשית פרק טו פסוק א

(א) אחר הדברים האלה - כל מקום שנאמר אחר סמוך, אחרי מופלג. אחר שנעשה לו נס זה
שהרג את המלכים והיה דואג ואומר שמא קבלתי שכר על כל צדקותי, לכך אמר לו
המקום אל תירא אברם אנכי מגן לך מן העונש שלא תענש על כל אותן נפשות שהרגת,
ומה שאתה דואג על קבול שכרך, שכרך הרבה מאד: